

SAULI MIETTINEN

MUSKA

LIKE

© Muska Babitzin, Hannu Salakka, Sauli Miettinen ja
Like Kustannus / Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

Kuvat Muska Babitzinin ja Hannu Salakan kokoelmista
ellei toisin mainittu.

LIKE

Like Kustannus

Helsinki

www.like.fi

ISBN 978-951-1-41938-9

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

SISÄLLYS

ALKUSANAT	7
I LAPSUUS.....	9
1. Huvilakatu 27, Eira	11
2. Mennyt maailma	14
3. Emigranttiperheen elämää Eirassa	19
4. Sisärukkaset pianotunneilla	27
5. Pakilantie 21, Maunula.....	33
II ROKKARI	39
6. Musiikki vie Sammyn ja Kirkan.....	41
7. Ja Muska seuraa perässä.....	51
8. Kirjoita postikorttiin	56
9. Hannu ”Kala-Hande” Salakka.....	66
10. Muska & Orfeus	79
11. Muska ja Hande.....	83
12. Sammyn läpimurto	96
13. Muska & Hot Dogs.....	99
14. Sammy in Memoriam.....	104
15. Krokotiili rock.....	116
16. Keikoilla tapahtuu	121
17. Babitzin ja Badding.....	127
18. Euroviisut 1974	131
19. Muzakan nousu	137
20. Muzakan tuho.....	142
III PROMOOTTORIT	149
21. Rodeo.....	151
22. Comeback 1977	156
23. Baccara	162
24. Iggy Pop, Elvis Costello, Motörhead.....	165
25. John Lee Hooker, Albert King, Stéphane Grappelli.....	173
26. Babitzinit muutosten keskellä	177
27. Ympäri Eurooppaa.....	186
28. Suru ja romahdus.....	192

29. BRB Records.....	195
30. Amerikan Yhdysvallat	198
31. Palaamiset á la Muska ja Kirka	203
32. Ruma episodi James Brown	207
IV LOS ANGELES	213
33. Kalifornian aurinkoon!.....	215
34. Flamingon tähdet	222
35. Vaatebisnekseen	227
36. Helvetti irti.....	233
37. Konsertteja ja kalliita kitaroita	236
38. Perjantai 13. päivä	240
39. Babitzinit erikseen ja yhdessä	246
40. Kuin maanalainen ukkonen.....	249
41. Paluu Suomeen, takaisin maailmalle	253
V MUSKA IS BACK	257
42. Paluu keikoille	259
43. Maalaiselämää	271
44. Paha silmä	275
45. Viisikymppinen	279
46. Anna mulle aikaa.....	286
47. Takaisin Stadiin	291
48. Kirka in memoriam	295
49. Kirka Babitzin Tribute	303
50. Kulissit	312
51. Trion kanssa	317
52. Hengaillaan 2014.....	320
53. Pariisin Babitzinit	326
54. Majakanvartija	328
55. Eläkeläinen?	331
56. Kuka on Muska Babitzin?	335
57. Keep on rockin'	344
KIRJOITTAJAN KIITOKSET	350
MUSKA BABITZININ DISKOGRAFIA	351
MUZAKAN JA RODEON TUOMIA ESIINTYJIÄ	358
LÄHTEET.....	361
HENKILÖHAKEMISTO	362

ALKUSANAT

Niin nuoresta kuin jaksan muistaa, minua on kiehtonut historia. Monien sukupolvien kerrostumat, eri kulttuureihin, maihin ja kohtaloihin matkanneet sukulaiset ja ystävät. Lapsuudenkotini oli täynnä ihmisiä ja ääntä: venäjän- ja suomenkielistä puheensorinaa, klassista musiikkia ja rock'n'rollia. Muistoissa ovat aina mukana äiti Elisabeth, isä Leo, veljet Sammy ja Kirka sekä myöhemmin Ykä ja Anna, meistä lapsista nuorimmat. Äiti oli lempeä ja ystävällinen, jopa ujo nainen, joka oli lasten puolella. Faija oli tiukempi rajojen pitäjä, joka korosti aina opiskelun tärkeyttä eikä koskaan täysin toipunut siitä, ettei kukaan hänen lapsistaan hankkinut itselleen porvarillista ammattia. Vanhemmalla iällä hän kyllä oppi olemaan meistä lapsista myös tietyllä tavalla ylpeä.

Varmasti osittain lapsuudenkotini värikkään ilmapiirin vuoksi pääsin ja jouduin isoveljeni Sammyn ja Kirkan tavoin esiintyjäksi, yleisön viihdyttäjäksi – Ykä ja Anna seurasivat myöhemmin perässä. Vaikka olen omaa ikäpolveani edustavan yleisön silmissä jonkinlainen ”julkkis”, en halua olla mikään etäinen diiva. Ihmiset ovat ensimmäisistä 1970-luvun alun keikoistani asti tulleet luokseni juttelemaan, kysymään ja kertomaan kuulumisia. Se on ok, koska olen sosiaalinen ja pidän ihmisistä. Jo lapsuuteni oli sen sorttinen, etten todellakaan ole voinut leikkiä pikku prinsessaa norsunluutor-

nissaan. Jos olisin edes saanut päähäni jotain sellaista, broidit olisivat luultavasti pudottaneet minut haaveistani suoraan asfalttibaanalle!

Olen tehnyt elämässäni paljon muutakin, mistä tulen pian kertomaan. Moniin muistoihin liittyy elämänkumppanini Hannu Salakka, ”Kala-Hande”, jonka kanssa olen jakanut elämästäni jo yli 50 vuotta. Handen kanssa olemme nähneet maailmaa monelta laidalta ja kokeneet yhdessä upeita juttuja – ja välillä karvaita tappioitakin, mutta kaikki kuuluu elämään! Handen ja minun yhteisissä hommissa olen toiminut usein ”kartturina”, niin symbolisesti kuin konkreettisestikin. Se on ollut todella antoisaa, sillä olen aina pitänyt siitä, että olen tekemistemme kautta päässyt tapaamaan erilaisia ihmisiä erilaisine elämäntilanteineen.

Vaikka perityttömäiset prinsessaleikit ovat jääneet osaltani vähiin, olen kiitollinen siitä, että olen saanut elää rikasta elämää. Siihen on mahtunut rakkautta, iloa, ”vauhtia ja vaarallisia tilanteita”, aitoja onnen hetkiä. Sekä suurta surua, kuten varmasti kaikille meistä. Vuosikymmenten mittainen ihmiselämä on liian monisäikeinen kerrottavaksi kenellekään ”sellaisena kuin se oli”. Lisäksi jokaisella meistä on oman pään sisäinen yksityisalueemme, jonne kaikkein lähimmillekin – parhaimmillaankin – on vain osittainen pääsy. Yritän kaikesta huolimatta kertoa Sinulle, hyvä lukija, parhaan osan kaikesta siitä hauskaasta, hämmästyttävästä, iloisesta ja surullisesta, josta koostuu minun tähänastinen elämäni.

Helsingissä keväällä 2022, Muska

I LAPSUUS

I. HUVILAKATU 27, EIRA

Tänä päivänä Huvilakatu 27 Helsingin Eirassa kuulostaa hienolta osoitteelta. Toisin oli vuonna 1945. Tuolloin se saattoi tarkoittaa pientä ja kosteaa, puulla lämmitettävää huonetta. Oikeaksi asunnoksi sen teki keittiö, johon tuli kylmä vesi sisään. Kerroksen asukkaiden yhteiskäyttöön tarkoitettu wc oli käytävässä.

Tällaiseen asuntoon 31-vuotias Leo Babitzin asettui vaimonsa Elisabethin kanssa. Nuoripari oli mennyt vastikään naimisiin ja Elisabeth odotti ensimmäistä lastaan. Seuraavana keväänä hän synnytti pojan, joka sai isänsä mukaan nimekseen Leo eli Levuška.

Perheessä oli nyt kaksi Leo Babitzinia, joista vanhempi toivoi pojalleen parempaa elämää kuin hän itse oli elänyt. Katkeruus uhkasi ottaa niskalengin sodasta palanneesta miehestä. Venäjän vallankumous oli pilannut hänen lapsuutensa, repinyt perheen hajalle ja ajanut maanpakoon Venäjältä Suomeen. Viisi vuotta nuoruudesta oli kulunut rintamalla, vapaata Suomea puolustaen ja omia vastaan taistellen. Sodassa kaatui hänen nuorempi veljensä. Kun Karjala luovutettiin Neuvostoliitolle, hän kadotti lopullisesti myös juurensa. Muiden Karjalan evakkojen tavoin hänelle myönnettiin rintamamiespalsta korvaukseksi menetetyistä kodista.

Sitten kävi ilmi, että Leo Babitzinilla ei ollut Suomen kansalaisuutta. Päätös jo luvatussa palstasta kumottiin, ja hän päätyi asumaan

perheensä kanssa kerrostaloyksioon Helsingin Eiraan. Leo tunsi tulleensa kohdelluksi epäoikeudenmukaisesti: hän oli kyllä kelvannut sotaan, mutta sen päätyttyä häntä kohdeltiin muukalaisena. Syvästi loukkaantunut mies piti Venäjän vallankumousta paenneita varten luodun Nansen-passinsa aina 1970-luvun puoliväliin asti. Suomen kansalaisuuden hän otti vasta saadakseen rintamamieseläkkeen.

Mielihyvää Leo Babitzinille toivat työpaikka Onnisen putkifirmassa, elämäniloinen vaimo ja kasvava perhe. Kun toisen lapsen syntymään oli kuukausi, Elisabeth vei esikoisen hoitoon Järvenpäässä asuvan äitinsä luokse. Jaloistaan vikkellä pikkupoika livahti pihalle Anna-mummon toimittaessa kotiaskareitaan. Huomattuaan pojan kadonneen mummo lähti etsimään tätä ja kohtasi hirvittävän näyn: kaksivuotias Leo kellui hukkuneena räystäään alla olevassa sadevesitynnyrissä.

Elisabeth ei syyttänyt äitiään onnettomuudesta, mutta ei koskaan täysin toipunut siitä. Tragediasta jäi trauma, jonka vuoksi hän jäi pois työelämästä ja päätti pitää silmällä toista lastaan erityisen tarkasti. Vuonna 1948 syntynyt Aleksandr osoittautui vilkkaaksi pojaksi, jossa riitti vahtimista. Kahden vuoden päästä Elisabeth synnytti seuraavan pojan, joka sai ortodoksisen pyhimyksen mukaan nimekseen Kirill.

Kesäkuun 28. päivänä 1952 perheeseen syntyi tytär, jolle annettiin nimeksi Marija. Pian hänet tunnettiin nimellä Muska.

Suomen historiassa elettiin jännittäviä aikoja, sillä heti seuraavana päivänä 17-vuotias Armi Kuusela kruunattiin Miss Universumiksi. Helsingin kesäolympialaiset alkaisivat vajaan kuukauden päästä. Kansainvälistä huomiota saaneet tapahtumat näyttivät enteilevän valoisaa tulevaisuutta. Kansakunnan kehityksen kannalta tärkeintä lienee ollut se, että sotakorvaukset oli saatu maksetuiksi. Suomi olisi lähtemässä uuteen nousuun, mikä helpottaisi elämää ja valoi uskoa parempaan huomiseen myös emigranttiperheessä. Kaikesta

huolimatta Leo Babitzin tunsu rauhattomuutta: neuvostojoukkojen hyökkäysvoiman kokeneen miehen mieltä jäyti pelko Neuvostoliiton mahdollisista aikeista valloittaa Suomi.

Ahtaista tiloista ja alkeellisista olosuhteista huolimatta perhe kasvoi, kun nuorin poika Georgij tuli maailmaan vuonna 1955. Yksi Muskan varhaisimmista lapsuusmuistoista liittyy pikkuveljen syntymään: ”Olin kolmevuotias ja istuin Samin ja Kirkan kanssa Eiran sairaalan rappusilla ikävöimässä äitiä. Sairaanhoitajat toivat meille lohdutukseksi ranskanpastilleja.”

Elisabeth puhui sujuvasti suomea, mutta perheen kotikieli oli venäjä. Leo Babitzinin mielestä siitä tuli pitää kiinni, sillä lapset oppisivat suomen kielen joka tapauksessa. Hänen omassa puheessaan kuului vahva venäläisaksentti. Monista emigranteista poiketen Leo-isä oli syntyperästään ylpeä eikä edes harkinnut sukunimensä muuttamista. Hän piti tärkeänä, että myös lapset tunsivat taustansa ja osasivat arvostaa juuriaan. Muskan mukaan edellisistä sukupolvista riitti jatkuvasti puhetta: ”Meidän kotona oli valkoisen senkin päällä kaikkien kenraalien potretit.” Myös kotialbumeista löytyi valokuvia sukulaisista, jotka poseerasivat hienoissa puitteissa. Korkea-arvoisten esivanhempien saavuttama asema ja sen menettäminen tulivat osaksi uusiin olosuhteisiin syntyneen sukupolven lapsuutta. Kenties juuri siksi Muska puhuu vielä nykyään mieluummin heistä kuin itsestään. Monet keskusteluissa yhä läsnä olevat suvun merkkihenkilöt olivat 1950-luvun puolivälissä jo kuolleet. Elossa olevistakin vain muutama asui Suomessa, isän puolelta suurin osa ulkomailla. Leo Babitzin ei kuitenkaan ajatellut, että vain hänen suvullaan oli merkitystä: lasten piti tietää myös olosuhteista, joiden takia heidän äitinsä oli päätynyt Suomeen.

2 . M E N N Y T M A A I L M A

”Äitini Elisabeth syntyi Karjalassa ja isäni Leo Pietarissa, mutta myös hän kasvoi Karjalassa. Molemmilla vanhemmillani oli venäläiset sukujuuret, mutta he olivat oikeastaan karjalaisia”, Muska taustoittaa sukunsa tarinaa.

Elisabeth (alun perin Jelizaveta) Babitzin oli omaa sukua Zarubina. Hänen äitinsä Anna von Bremsen syntyi vuonna 1891 lähellä Kaspiannerta sijaitsevassa Astrahanin kaupungissa Etelä-Venäjällä. Baltiasta lähtöisin olevalla saksalais-venäläisellä perheellä oli varallisuutta: von Bremsenit omistivat kalastusalueita ja -aluksia, joita vuokrattiin paikallisille kalastajille.

Perhettä kohtasi tragedia, kun Annan veli kuoli lavantautiin. Sen seurauksena vanhemmat suojelivat ja hemmottelivat tytärtään kaikin tavoin. Suvussa arvostettiin myös oppineisuutta: jo Annan isoisä oli toiminut fysiikan professorina Tarton yliopistossa ja Anna lähetettiin saksalaiseen tyttökouluun Pietariin. Terävä mutta omapäinen Anna kiipesi kerran koulua ympäröivän muurin yli toimittaakseen ystävänsä kirjoittaman rakkauskirjeen eräälle upseerille. Hänet saatiin kiinni ja olisi erotettu, mutta samaan aikaan koko sisäoppilaitos joutui kohun keskelle, kun sen omistajia epäiltiin vakoojiksi. Koko koulu jouduttiin sulkemaan.

Anna lähetettiin Pariisiin opiskelemaan arkkitehtuuria Sorbonnen yliopistoon. Opinnot keskeytyivät, kun hän aiheutti skandaalin rakastumalla erääseen munkkiin. Äiti haki tyttärensä takaisin Pietariin.

”Siellä Anna-mummo tapasi luutnantti Lev Zarubinin eli minun isoisäni. Häiden jälkeen he saivat Pietarissa kaksi poikaa, Kirillin ja Konstantinin. Vaarini oli komendanttina Turun saaristossa, mutta Venäjän vallankumouksen alettua 1917 hän vei perheensä Karjalaan Uudenkirkon kesäasunnolle.”

Karjalankannaksella Anna synnytti vuonna 1917 tyttären, joka sai nimekseen Jelizaveta ja myöhemmin Elisabeth.

Venäjä oli yhä kiinni ensimmäisessä maailmansodassa ja komendantti Lev Zarubin edusti jo valtansa menettäneen tsaari Nikolai II:n upseeristoa, jota vallankumoukselliset eivät olleet saaneet puolelleen. Lomalla hän matkusti Karjalaan Annan ja lastensa luokse. Jälleen näkemisen ilo päättyi lyhyeen, kun joku ilmiantoi hänet punaisille. Zarubin joutui joulukuun alussa 1917 hyvästelemään perheensä keskellä yötä ja lähtemään vangitsijoidensa kanssa junalla kohti Pietaria. Hän oli korkea-arvoinen sotilashenkilö ja tiesi joutuvansa teloitusr ryhmän eteen. Matkan aikana Zarubin teki oman ratkaisunsa ja viilsi partakoneenterällä ranteensa auki. Ainakin hän välttyi kuolemaa edeltävältä kidutukselta. Saatuaan asiasta tiedon Anna otti pistoolin mukaansa ja lähti hakemaan miehensä ruumista. Hän hautasi puolisonsa Viipurin hautausmaalle.

Leskeksi 26-vuotiaana jäänyt Anna elätti kolme lastaan ja itsensä kylän valokuvaajana. Hänen äitinsä tienasi rahaa antamalla saksan- ja ranskantunteja. Vuonna 1919 Anna tapasi sähköasentaja Sergei Treistmanin ja solmi uuden avioliiton.

Nuorin lapsi Elisabeth aloitti seitsenvuotiaana opintonsa Kanneljärven venäjänkielisessä sisäoppilaitoksessa, jossa hän tapasi itseään

kolme vuotta vanhemman Leo Babitzinin. Tuleva romanssi sai alkunsa, kun Leo tarjosi Elisabethille tikkarin.

Pietarissa syntynyt Leo Babitzin asui Karjalassa samasta syystä kuin Elisabeth. Hänen isänsä, komentajakapteeni Mihail Babitzin, oli tuonut vaimonsa Sofian, seitsemän lastaan sekä appensa kenraali Majevskin pois vallankumouksen jaloista perheen datšalle Perkjärven kylään. Lähtö tapahtui kiireessä, joten he ehtivät pakata mukaansa vain kaikkein välttämättömimmät tavarat. Hyvästeltyään perheensä Mihail Babitzin palasi Venäjän merivoimiin. Vallankumouksen ja ensimmäisen maailmansodan päättymisen jälkeen Mihail saapui takaisin Sofian ja lastensa luo Karjalaan. Vastikään luhistuneen keisarikunnan upseeri ei onnistunut löytämään kykyjään vastaavaa työtä, joten pariskunta joutui myymään vihkisormuksensa ja muut arvoesineet. Hoitajaksi kouluttautunut Sofia pestautui venäläisten emigranttien vanhainkotiin Kuujärvelle.

Nuorelta hoitajalta vaadittiin sopeutumiskykyä, sillä Sofia oli lähtöisin tyystin toisenlaisista olosuhteista Moskovasta. Hän oli omaa sukua Majevskaja, puolalaissyntyisen tykistökenraalimajuri Boleslav Majevskin tytär. Perhe omisti maata ja suuren kartanon nykyisin Ukrainaan kuuluvan Tšernigovin kuvernementin alueella. Suvussa oli myös musikaalista lahjakkuutta: Sofian äidin serkku oli kuuluisa oopperalaulajatar, kontra-altto Elizaveta Andrejevna Lavrovskaja (1845–1919), joka esiintyi Pietarin ja Moskovan lisäksi menestyksekkäästi ympäri Eurooppaa. Hän tunsi monia aikansa kulttuurihenkilöitä, kuten kirjailijat Ivan Turgenevin ja Nikolai Rubinsteinin, ja kävi kirjeenvaihtoa Fjodor Dostojevskin kanssa.

Myös Sofian isä, tykistökenraali Boleslav Majevski (1838–1928), arvosti taidetta ja taiteilijoita. Heidän kodissaan vieraili 1880-luvun lopulla muun muassa Anton Tšehov, joka kuvasi isäntäväkeään muu-

tamassa suomentamattomassa kertomuksessa, kuten *Lapsukaiset* (ven. Детвора, 1886). Kirjailija piti erityisen paljon Sofian vanhemmasta sisaresta Annasta, jonka kuva on yhä Moskovon Tšehov-museon seinällä. Toinen perheen luona vierailut kuuluisuus oli säveltäjä Pjotr Tšaikovski, joka kuului Elizaveta Lavrovskajan ystäväpiiriin. Juuri Lavrovskajan ehdotuksesta Tšaikovski sävelsi Aleksandr Puškinin suureen runoteokseen pohjautuvan oopperan *Jevgeni Onegin*.¹

Asetuttuaan Karjalaan Sofian oli turha haikailla sukunsa uljasta menneisyyttä. Perhe yritti pärjätä parhaansa mukaan, ja lapset piti kouluttaa. Leo seurasi isoveljeään Kanneljärven venäjänkieliseen oppilaitokseen, missä hän tapasi tulevan vaimonsa Elisabethin. Muskan vanhemmat kertoivat myöhemmin noista ankeista olosuhteista: talviaamuisin heidän piti peseytyä pesuvatiin riitteenä jäätyneellä vedellä.

Osa oppilaista yöpyi sisäoppilaitoksessa, mutta myös kotona asuvien piti osallistua käytännön töihin. Jotkut siivosivat, toiset auttoivat keittiötöissä tai hoitivat koulun omistuksessa olleita eläimiä. Elisabeth hoivasi vuohia, ja lukion aloittanut Leo sai vastuulleen hevoset. Ruokaa ei tahtonut riittää kenellekään tarpeeksi. Eläinrakas ja temperamenttinen Leo sääli aliravittuja hevosia ja meni puhumaan niiden puolesta rehtorille. Seurasi yhteenotto, jonka jälkeen Leo lopetti koulun kesken ja meni ansiotyöhön.

Monet venäläiset emigrantit olivat asettuneet Ranskaan, ja sinne muuttaminen oli myös Leon vanhempien suunnitelmissa. Vuonna 1930 he myivät loputkin arvotavarat, minkä jälkeen Mihail Babitzin matkusti kolmen tyttärensä kanssa Pariisiin. Muun perheen oli tarkoitus kerätä lisää rahaa ja seurata perässä, mutta matkaan pääsi ainoastaan heidän vanhin poikansa, vuonna 1910 syntynyt Andrei.

1 About this Recording. Tchaikovsky P.I.: Eugene Onegin, naxos.com

Siten Sofia jäi vanhan isänsä ja kolmen nuorimman poikansa Leon, Aleksein ja Mihailin kanssa Perkjärvelle. Lopulta Leo muutti Helsinkiin vuonna 1936. Elisabeth jäi Karjalan kannakselle, mutta he pitivät edelleen yhteyttä.

Elisabethin isäpuoli Sergei Treistman ei tyytynyt tavallisiin sähkömiehen hommiin, vaan hän kehitti verstaassaan uusia mekaanisia laitteita ja jalosti eri materiaaleja. Hän hankki patentin monille innovaatioilleen ja sai alan kansainvälisillä messuilla kolme kultamitalia. 1930-luvun puolivälissä Treistman matkusti kanssa Englantiin, missä hänen vanerin käsittelyyn liittyvä patenttinsa herätti kiinnostusta. Sergei ja Anna loivat paikallisiin emigranttipiireihin suhteita, joista oli hyötyä kielellisesti lahjakkaalle Elisabethille. Pian Elisabeth lähti Englantiin valmistuakseen sihteeriksi ja rahoitti opintonsa työskentelemällä venäläisen ruhtinattaren seuraneitinä. Hänen toimenkuvaansa kuului muun muassa englannin kielen opettaminen perheen pojalle. Muutaman ulkomailla vietetyn vuoden aikana Elisabeth piti yhteyttä Leoon kirjeitse. Vuonna 1939 hän alkoi tehdä lähtöä takaisin Suomeen, mikä onnistui viime hetkellä. Elisabeth palasi kotimaahan viimeisellä laivalla ennen talvisodan alkamista. Nuorempien yhteiset suunnitelmat kariutuivat heti sodan syttymisen jälkeen, sillä Leo sekä hänen veljensä Aleksei ja vasta 19-vuotias Mihail kutsuttiin rintamalle. Samaan sotaan lähetettiin myös Elisabethin veljet Kirill ja Konstantin. Sota koetteli myös heidän äitiään Anna Treistmania, joka joutui muuttamaan miehensä kanssa Karjalan kannakselta Järvenpäähän.

Elisabeth työskenteli sotavuosien aikana muun muassa englannin kielen opettajana Fiskarsissa sekä painotalossa ja Helvarin radiotehtaalla Helsingissä. Toisinaan hän sai tavata rintamalta lomille päässeen Leo Babitzinin. Kun sota lopulta päättyi vuoden 1944 syksyllä, he menivät naimisiin Helsingin ortodoksisessa kirkossa.

3. EMIGRANTTIPERHEEN ELÄMÄÄ EIRASSA

Kun 1950-luku käynnistyi, Leo ja Elisabeth Babitzinin elämä Helsingissä oli asettunut jotakuinkin uomiinsa. Elisabeth huolehti lapsista ja harrasti kieliä. Hän puhui venäjän ja suomen lisäksi englantia, saksaa ja ranskaa. Myöhemmin hän opetteli ruotsin kielen pelkästään omaksi ilokseen. Hän piti oopperasta ja hyräili radiossa soitettujen aarioiden mukana. Perhe osasi arvostaa hänen perinneruokiaan, joten lapsille tulivat tutuiksi niin venäläinen shchi (щи), ukrainalainen borssi (борщ) kuin monenlaiset piirakatkin (пирожки).

Vaikka Leo ja Elisabeth Babitzin eivät olleet tiukan uskonnollisia, ortodoksisuus sekä siihen liittyvät tavat ja perinteet kuuluivat tärkeänä osana heidän hengelliseen identiteettiinsä. Kodin seinillä oli ikoneja, ja perhe ajoi säännöllisesti raitiovaunulla Uspenskin katedraaliin: lauantai-iltaisin vigiliaan ja sunnuntaiamuisin liturgiaan. Palvelukset toimitettiin siihen aikaan venäjän kielellä, joten Uspenskin katedraalista muodostui monille venäläisperheille sosiaalisen elämän keskus. Niin kävi myös Babitzineille. Oman yhteisön piirissä saattoi olla oma itsensä, eikä emigranttitaustaa tarvinnut selitellä saati häpeillä. Muska ymmärsi isäänsä: ”Kaikki Helsingin venäläiset menivät Uspenskiin, ja fajammekin meni sinne tuttaviamoikkaamaan. Siitä tuli se *meidän juttumme*. Myöhemmin kävimme

myös Pyhän Kolminaisuuden kirkossa sen takia, että siellä oli jumalanpalvelus venäjäksi.”

Kotona riitti enemmän lapsia kuin tilaa, joten etenkin isä piti jälkikasvunsa kurissa. Luonteeltaan lempeä Elisabeth antoi helpommin periksi. Parhaimmillaan hauska ja leikkisä, pahimmillaan kiivas ja jyrkkä Leo Babitzin hallitsi perhettään tiukalla otteella, mutta osasi ottaa olosuhteet huomioon. Esikoispojan menetys oli tehnyt Elisabethista hauraan naisen, joka kantoi yhä hiljaista suruaan ja etääntyi välillä omaan mielikuvitusmaailmaansa. Leo yritti helpottaa vaimonsa taakkaa osallistumalla kotitöihin: hän luki lapsille ilta-satuja, laittoi usein ruokaa, tiskasi, pesi pyykkiä ja teki ompelutöitä. Askareet kuuluivat vain harvan venäläisen perheenisän repertuaariin. Stereotyyppisestä venäläismiehestä hän poikkesi myös siten, että ei käyttänyt lainkaan alkoholia.

Muuten perheessä toteutettiin perinteisiä roolimalleja: isä ansaitsi elannon ja äiti piti huolta jälkikasvusta. Tarpeen tullen hän ei epäröinyt puolustaa lapsiaan, mikäli joku kohteli heitä epäoikeudenmukaisesti. ”Äiti ulkoili ja leikki meidän kanssamme, lauloi meille ja luki satuja”, Muska kertoo. Elisabeth vei lapsensa puistoon, missä he tapasivat suomenkielisiä ikätovereita. Heidän suussaan Babitzinin lasten vaikeasti äännettävät venäläiset nimet alkoivat elää omaa elämäänsä. Kotona Sašaksi kutsuttu Aleksandr vaihtui ennen pitkää Sammyksi tai Samiksi. Kirillia alettiin kutsua nimellä Kira, joka myöhemmin muuttui Kirkaksi. Marija kääntyi Muskaksi, sillä perheen käyttämä Musja kuulosti suomenkielisten lasten mielestä oudolta. Kun nuorin veli Georgij liittyi mukaan, hänestä tuli Ykä. Muuten venäläisyys ei eralaisessa lapsilaumassa herättänyt suuria tunteita, sillä pian eräs pihakaveri aloitti saksalaisen koulun ja toinen meni ranskalaiseen. Jos joku pihakavereista nimitti lapsia ryssiksi, se herätti heissä lähinnä huvittuneisuutta. Kieleen ja kulttuuriin suhtauduttiin enimmäkseen luontevan mutkattomasti.

Sen ajan tavan mukaan lapset leikkivät enemmän ulkona kuin sisällä, eivätkä Babitzinit tehneet poikkeusta. Pihapiirissä ja sen välittömässä läheisyydessä asui paljon lapsiperheitä, joten aina ei tarvinnut lähteä puistoon vaan leikit onnistuivat myös pihalla, rappukäytävissä ja kadulla. Pihakaverit ovat jääneet Muskan mieleen: ”Mulla oli paljon kavereita. Yksi oli Helena, jonka isä oli merimies. Heillä oli kotona undulaatteja, jotka matkivat ihmisten ääniä. Sitten oli Birgitta, joka kävi ranskaista koulua. Hänen äitinsä oli televisiokuuluttaja Pirjo Lindahl.”

Talvella lapset pääsivät hiihtämään puistoon ja luistelemaan Johanneksen kirkon jäälle. Vanhemmat olivat asettaneet tarkat rajat, joita kauemmaksi ei saanut mennä. Kerran Muska uskaltautui kaverinsa kanssa keskustaan, jäi kiinni ja sai rangaistuksen. ”Sami ja Kirka viihtyivät kavereidensa kanssa meren rannalla. Merimiehet tiputtelivat laiturille banaaniterttuja ja pojat kanto niitä kotiin. Niillä oli jonkun verran yhteentoja merijengin kanssa”, Muska kertoo.

1950-luvun Eira muodosti pienen kyläyhteisön. Kaupunginosassa oli paljon pieniä ruokakauppoja ja muita putiikkeja sekä käsityöläisten liikkeitä, suutari, ompelija ja parturi. Kotitaloa vastapäätä olevan baarin jukeboxista kuului jännittävää musiikkia. Lapset eivät päässeet sisään, joten Sammy, Kirka ja Muska istuivat tuon tuosta nenät kiinni baarin ikkunassa. Sisältä kuului erikoisia rytmejä, jotka eivät soineet edes radion *Lauantain toivotuissa levyissä*. Se oli niin sanottua rock'n'rollia. Bill Haleyn, Elvis Presleyn ja Chuck Berryn kappaleet saivat osakseen vanhemman väen paheksuntaa mutta sytyttivät uuden kipinän nuorten keskuudessa.

Babitzinin lapset kuuluivat laumaan vintiöitä, jotka ärsyttivät tahallaan kotitalonsa talonmiestä Laitista. Hän lakaisi syksyisin pudonneet lehdet siisteiksi kasoiksi, jotka houkuttelivat lapsia

hyppimään ne hajalle. Laitinen ajoi luuta kädessä ”Papiskinin rakit” tiehensä. Muska muistaa elävästi erään lapsuudessa sattuneen tapauksen: ”Kerran Kirka kaatui pihalla uusissa teryleenipöksyissään ja niihin tuli reikä. Hän ei uskaltanut kertoa totuutta, vaan keksi, et se oli toi Laitinen, joka rikko ne luudalla. No, meidän mutsi lähti ulos, heristi Laitiselle nyrkkiä ja huusi: ’Älä ikinä koske meidän lapsiin!’ Se oli hirveä episodi, ja Laitinen pelästyi äitiä. ’Elä tule, elä tule! En mie oo mittään tehny’, hän yritti.”

Lapsijoukko huvitteli talonmiehen kustannuksella juoksemalla tätä karkuun pitkin kellarin käytäviä. Kellarista he pakenivat rappukäytävään ja sieltä hissillä talon vintille. Kerran leikki päättyi traagisiin seurauksiin: eräs poika oli juuri noussut hissien katolle, kun joku asukas kutsui hissien ylös. Poika putosi hissikuiluun ja kuoli.

Eräänä iltana Sammy tuli kotiin kantaen povitaskussaan pientä kissanpoikasta. ”Sami kertoi, et se on poika. No, jonkun ajan kuluttua se sai poikasia. Kissan nimeksi tuli Murka. Meidän talossa oli jonkun verran rottia ja talonmies Laitinen myrkytti niitä rotanmyrkyllä. Murka söi myrkyä ja kuoli. Siltä jäi ensimmäisestä poikueesta Billy-niminen poikakissa, joka asettu makuulleen ja antoi toisen poikueen pentujen imeä itseään. Muuten me syötettiin poikasia mun nukun tuttipullosta”, Muska kertoo.

Kesäisin talonmies Laitinen huokaisi helpotuksesta, kun Leo Babitzin vei lapsensa pois kaupungin melusta ja pakokaasuista. Maalla jälkikasvu sai juosta, kalastaa, kiipeillä puissa ja temmeltää sydämensä kyllyydestä. Eräänä kesänä hän vuokrasi perheelleen lomamökin Haikon kartanon mailta. Silloin jo toinen Babitzinin lapsi oli vähällä menettää henkensä hukumalla: rannassa mattopyykillä ollut Elisabeth ei huomannut, kun laiturilla hypellyt Muska putosi mereen. Toinen paikalla ollut nainen kuitenkin havaitsi tilanteen, tarttui veden varaan joutunutta tyttöä hiuksista ja veti hänet takaisin laiturille.

Myrskylässä vietetyn kesäloman aikana vieraaksi saapui isän sisar, Pariisista Englantiin muuttanut Olga-täti, professorimiehensä ja lastensa Mišan ja Galjan kanssa. Kesästä jäi Muskan mieleen epätavallinen äitiin liittyvä muisto: ”Meitä oli yhteensä kuusi lasta ja neljä aikuista. Kaikki tuli valmiiseen pöytään, mutsi joutu tekemään kaiken. Kerran hän otti tuolin käsiinsä ja pamautti sen voimalla lattiaa vasten. PAM! Silloin jokainen tajus ja alkoi hääretä hullun lailla.”

Seuraavien vuosien aikana Olga-täti lähetti Babitzinin lapsille jouluksi lahjoja. Englantilaisia serkkujaan Muska ei ole enää tavannut, mutta hän on ollut heihin harvakseltaan yhteydessä. Miša opiskeli insinööriksi ja asui pitkään Keniassa. Galja puolestaan luki slaavilaisia kieliä ja työskenteli vuosikymmenten ajan BBC:n palveluksessa.

Perheessä arvostettiin sukulaisuussuhteita, mutta niitä oli hankala ylläpitää. Suurin osa Leo Babitzinin sisaruksista asui ulkomailla ja Elisabethin veljistä oli jäljellä vain Kirill, joka perusti perheen, muutti Turkuun ja toimi Valmetilla venäjän kielen tulkkina. Summan taistelut helmikuussa 1940 kokenut Konstantin oli kuollut pian sodan jälkeen. Sen sijaan sekä Leon että Elisabethin äidit olivat vielä elossa.

Koko Babitzinin perhe vieraili viikonloppuisin Anna-mummon ja tämän puolison luona Järvenpäässä. Anna Treistman poltti paperossia eikä suhtautunut lapsiin kovin lämpimästi. Tiukka saksalainen kasvatus ja rankat kokemukset näkyivät mummon luonteessa: hän halusi pitää kaiken tiukasti komennossaan. ”Ensimmäiseksi hän tarkasti meidän kynnenaluset. Ruokapöydässä piti istua selkä suorana eikä saanut nousta ennen aikuisia”, Muska kertoo. Lapset näkivät menneestä vauraudesta kertovat merkit, kuten mummon edesmenneen enon jättämän taulukokoelman, johon kuului muun muassa yksi Ilja Repinin maalaus. Heidän mielestään jännittävin paikka oli kuitenkin Sergei Treistmanin verstaas, jossa hän suunnitteli ja valmisti

keksintöjään, muun muassa mekaanisia leluja, kuten sähköjunia ja käveleviä nukkeja. Sergei Treistmanin käsien työtä saattoivat kaikki helsinkiläiset ihaila Stockmannin tavaratalon joulunajan näyteikkunoissa.

Mieluisa kyläilypaikka oli myös Porvoon Gammelbackan puukartano, missä Sofia-mummo työskenteli sairaanhoitajana venäläisten emigranttien Aurinko-vanhainkodissa.² Kreivien ja paronien joukossa asui myös Leo Babitzinin nuorin veli, sodassa vaikeasti haavoittunut Mihail. Kartanossa vallitsi aivan erityinen tunnelma, jonka lapsikin saattoi aistia. Puutarhassa kasvoi ikivanhoja tammia, joiden oksilla etenkin Sammy kiipeili mielellään. Salissa seisovaa vanhaa pianoa saivat lapsetkin soittaa. Joinakin kesinä kartanossa vierailivat myös Babitzinien Pariisissa asuvat serkut. ”Rakastin sitä paikkaa ja sen ilmapiiriä”, kertoo Ykä. ”Siellä asui myös molempien vanhempieni entinen opettaja Anna Ivanovna, joka puuhaili mielellään lasten kanssa. Hän näytti minulle, miten tammenterhoista tehdään laivoja, ukkoja ja lehmiä.” Ykä kävi isänsä kanssa Gammelbackassa vielä senkin jälkeen, kun vanhemmilla sisaruksilla alkoi olla viikonloppuisin muita menoja. Vierailut jatkuivat aina vuoteen 1965, jolloin Sofia-mummo kuoli 87-vuotiaana.

Molemmat mummot kävivät kylässä Huvilakadulla ja kertoivat nuoremmalle polvelle tarinoita sukunsa historiasta. Anna-mummo muisteli omaa lapsuuttaan Kaspianmeren rannalla: tukahduttavan kuumia kesiä, jolloin hän helpotti oloaan istumalla kylmällä vedellä kastetun lakanan alla. Hän kuvaili myös merestä pyydettyjä monta metriä pitkiä (”olohuoneen kokoisia!”) sampia, joilta kalastajaeukot viilsivät vatsan auki. Kalojen sisäلتä löytyi pikkulapsen peukalonpään kokoisia mätipalloja, beluga-kaviaaria, jota toimitettiin tsaari Niko-

² Vanhainkodin toiminta loppui, kun Gammelbackan kartano tuhoutui tulipalossa vuonna 1974.

lai II:n hoviin. Mummo kuitenkin korosti, että hänen perheensä ei harjoittanut kaviaarilla liiketoimintaa. Suvun omaisuus oli maa- ja vesialueissa, jotka siirtyivät vallankumouksen seurauksena valtion omistukseen.

Isänsä puoleisista esivanhemmista lapset saivat kuulla lempeäluonteiselta Sofia-mummolta. Hänellä oli pikimustat hiukset ja terävät, siniharmaat silmät sekä niin vahva auktoriteetti, että hänen ei tarvinnut koskaan korottaa ääntään. Kaikki hiljenivät, kun Sofia Boleslavovna astui huoneeseen.

Lapset eivät ehtineet tavata vaari Mihailia, Sofia-mummon Pariisissa asunutta puolisoa. Venäjän laivaston komentajakapteeni Babitzin tuli tutuksi ainoastaan valokuvien ja mummon tarinoiden kautta. Mihailin ansioihin kuului muun muassa ensimmäisen sukellusveneen tuominen Englannista Venäjälle. Myöhemmin hänen komennuksessaan oli useita laivoja, kuten aikansa nopein ja tehokkain hävittäjäalus ”Novik”. Mihailin nuorempi veli Lev Babitzin puolestaan toimi upseerina S/S Standartilla (ven. Штандарт), keisari Nikolai II:n huvialuksella, joka lopulta ajoi Hangon edustalla karille vuonna 1907. Tarinoita riitti myös veljesten isästä, merikenraali Andrei Babitzininistä (1841–1914). Hänen kurssitoverinsa sotakorkeakoulussa oli ollut Nikolai Bobrikov, josta tuli myöhemmin Suomen kenraalikuvernööri. Myös Andrei Babitzin teki komean uran: hän toimi merioikeuden korkeimpana tuomarina keisarillisen Venäjän ja Japanin välisessä sodassa 1904–1905.

Vuoden 1930 jälkeen Sofia-mummo ei enää tavannut puolisoaan. Ranskaan paenneet venäläiset emigrantit muodostivat tiiviin yhteisön ja perustivat Pietarin mallin mukaisia kadettikouluja. Mihail Babitzin toimi yhden koulun perinneyhdistyksen puheenjohtajana. Hän ei kuitenkaan onnistunut saamaan tarpeeksi hyvin palkattua työtä, joten suunnitelma perheen yhdistämisestä jäi haaveeksi. Kun

Ranska joutui toiseen maailmansotaan, tsaarin armeijan komentajakapteeni kulutti aikaansa upseerikerholla ennen kuin kuoli aivokalvontulehdukseen vuonna 1942. Sofia-mummolla ei ollut mahdollisuutta matkustaa miehensä hautajaisiin.

Pariskunnan vanhin poika Andrei oli lähetetty toisen maailmasodan alussa Ranskan ja Saksan rajalle Maginot-linjalle, jonka petettyä hän joutui sotavangiksi saksalaiselle maatilalle. Siellä hän pysyi vuoteen 1945 saakka, oppi uuden kielen ja palasi sodan loputtua Pariisiin. Andrei ei mennyt naimisiin ja hänen sisarensa saivat avioliiton kautta uuden sukunimen. Kun Andrei kuoli vuonna 1987, Pariisiin ei jäänyt yhtään Babitzinin nimeä kantavaa sukulaista.

4. SISÄRUKSET PIANOTUNNEILLA

Kun täytti Kirka kuusi vuotta, hän sai Sofia-mummoltaan lahjaksi haitarin. Hän oppi nopeasti soittamaan ja veteli pian valssit, masurkat ja polkat Gammelbackan vanhainkodin asukkaiden iloksi. Poika ilmi-selvästi nautti esiintymisestä, vaikka ei muutoin pitänyt suurta melua itsestään. Isoveljensä seurassa Kirka jäi helposti varjoon, sillä Sammy oli varsinainen suupaltti ja hauskuuttaja. Kirka harkitsi ennen kuin teki mitään, mutta pilke silmäkulmassaan syntynyt vanhin veli ryhtyi heti toimeen ja ajatteli vasta jälkeenpäin, mitä tuli tehtyä. Sammy oli charmantti mutta niin levoton, että Ykän mielestä hänelle olisi nykyään annettu adhd-diagnoosi: ”Than ehdottomasti. Kävin joskus Sammyn kanssa kaupassa. Kun olin ehtinyt kerätä ostoskärryyn sokeripussin ja ranskanleivän, hän oli jo juossut koko kaupan ympäri, tutkinut ja käännellyt kaikki hyllyissä olevat tuotteet. Ruuhkabussissa muistan suorastaan hävenneeni hänen seurassaan. Hän vihelteli ja taputteli jalkojaan lakkaamatta. Vaikka Sammysta tuli minulle läheisempi isobroidi kuin Kirkasta, sellaisissa tilanteissa yritin olla kuin en olisi tuntenut häntä!”

Myös Kirka oli vilkas mutta isoveljeään huomattavasti tasaisempi poika, joka vetäytyi usein omiin maailmoihinsa pohdiskelemaan. Hän vältteli jo lapsena ristiriitoja ja yritti sovittaa myös muiden erimielisyydet. Mikäli hän joutui kahakkaan, tukijaksi ilmestyi kir-